

Η ΕΝ ΙΘΩΜΗ, ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΒΟΥΛΚΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ, ΜΕΤΟΧΙΟΝ ΑΥΤΗΣ

(ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΑΣΕΙ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ)

ΥΠΟ

ΔΙΚΑΙΟΥ Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ Δ. Φ.

ΣΥΝΤΑΚΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐπισημασθῆναι ἔδει τὴν ἐπισημοσύνην τῆς ἐκείνου Μονῆς ἐπὶ τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ προβούτου Γουβιάς κειμένην ἱεράν Μονὴν τῆς Βελανιδιάς¹. Κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονὴν μου ὁ ἱερομόναχος Κωνσταντῖος Στασινάκης μοι παρεχώρησε πρὸς ἀνάγνωσιν «ἀπανταχοῦσαν», ἀφορῶσαν εἰς τὸ «Βασιλικὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Βουλκάνου» ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰθώμη.

Ἡ ἀπανταχοῦσα αὕτη, γεγραμμένη ἐπὶ κοινῷ φύλλῳ χάρτου, εἶναι ἀρχιερατικὴ ἄδεια, παραχωρηθεῖσα ἐν ἔτει 1852 ἐκ μέρους τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ σεβασμιωτάτου Γέροντος Ἐφέσου εἰς τὸν ἐν Σμύρῃ ἑξαρχον τοῦ μετοχίου τῆς Μονῆς Βουλκάνου πανοσιώτατον Ἀγάπιον Σπηλιωτόπουλον, ἵνα περιέλθῃ τὰ χωρία «τῆς θεοσώστου ἐπαρχίας τοῦ πανσεβάστου ἁγίου Γέροντος Ἐφέσου» διὰ τὰ «συνάξῃ τὰ ἐλέη τῶν ἐλλογημένων χριστιανῶν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ὑπερόρκων χρεῶν καὶ ἀνακαίνισιν τοῦ μνησθέντος ἱεροῦ μοναστηρίου» τοῦ Βουλκάνου, «ὅπερ ἐκ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου σεσαθρωθὲν καὶ κατατηῆσαν εἰς ἔνδειαν ἄκραν, εἰς χρεὸς ὑπέρορκον καθυπεβλήθη»

Μεταγενεστέρα ἔρευνα εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, ὅπου εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 396 φάκελλον Μοναστηριακῶν φυλάσσονται 581 ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1834—1854, ἀφορῶντα εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Βουλκάνου, παρέσχεν ἀρκετὰς πληροφορίας περὶ τῆς Μονῆς, ἰδίᾳ περὶ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς καταστάσεως κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἀλλὰ καὶ τὰ παλαιότερα.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων δημοσιεύομεν κατωτέρω μόνον μερικὰ, ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν διαθήκην τοῦ «Ἱερομονάχου Νεκταρίου Θεοδοωρίδου, τοῦ-

1. Περὶ ταύτης βλ. Σ. Ν. Κτεναβέα, *Μεσσηνιακὴ Ἐπιθεώρησις*, Ἀθῆναι 1908 σ. 19-29. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακὰ καὶ ἰδίᾳ περὶ Φαρῶν καὶ Καλαμάτας*, Ἀθῆναι 1911 τεύχος Γ. σ. 294-299. Ν. Γ. Καρῆ, *Θρησκευτικὴ καὶ Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, Ἀθῆναι, τόμ. Β. (1937) σ. 492 β. Πβ. Ἐφημ. «Πελοπόννησος» 1861 ἀριθ. φύλλ. 41. Θ. Κολοκοτρώνη, *Διήγησις συμβάντων Ἑλληνικῆς Φυλῆς* τόμ. Α' σ. 17, 19. Δ. Γούδαν, *Παράλληλοι Βίοι*, 5 σ. 146. † *Θεσσαλιώτιδος Ἱερεσκῆλ*, Ὁ ἡρωϊκὸς Παπαφλέσσας, *Περιοδ. «Ἡώς»* 1940 τεύχ. 31-32 σ. 30 καὶ Κ. Ἐλευθεροδάκη, *Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν*, (τόμ. Δ. σ. 573). ἐν λ.

πίκλην Τσιγγάκη, ἐκ τοῦ χωρίου Μισσινίας ἀπὸ τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ Βουλκάνου, ὅστις εἶχε χρηματίσει ἐν αὐτῇ χρόνους ἀρκετοὺς λαβὼν ἐν ταύτῳ καὶ τὸ τῆς ἱεροδιακονίας χρῆσμα». Οὗτος «ἀναχωρήσας εἰς Ρουσίαν καὶ ἐπαγγελλόμενος τὸν ἐφημέριον καὶ γενόμενος πνευματικὸς τοῦ Παλατίου τῆς Ρωσσίας ἐβραβεύθη παρὰ τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἱκανότητά του· μετὰ παρέλευσιν δὲ καιροῦ ἀνεχώρησεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν εἰς χωρίον λεγόμενον Μενεμένι» ὅπου ἀσθενήσας «ἔγραψε καὶ διαθήκην ἀφίνων» κληροδοτήματα σὺν τοῖς ἄλλοις «καὶ εἰς τὴν *Ι.Σ.* τοῦ *Β.* τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὴν μονὴν Βουλκάνου».

*

Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΒΟΥΛΚΑΝΟΥ

Ἡ Μονὴ Βουλκάνου, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἦτο κατ' ἀρχὰς ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἰθώμη, ἐκεῖ

1. Περὶ ταύτης βλ. *Διονυσίου Πόρου τοῦ Θεπαιλοῦ*, Περιήγησις ἱστορικὴ καὶ βιογραφικὴ, Ἐν Ἀθήναις 1848 σ. 77. *Κ. Σάθα*, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη 3 (1872) σ. 558-559. *Ν. Πετροῦ*, Περὶ Ἰθώμης καὶ Μεσσήνης, *Παρησσός* 2 (1878) σ. 132. *Σ. Οἰκονομάκη*, Τὰ σοφόμενα Ἰθώμης καὶ Μεσσήνης καὶ τῶν πέριξ μετὰ χάριτος χωρογραφικοῦ, Καλαμάτα 1879. *Α. Πετρίδου*, Περὶ Ἰθώμης καὶ Μεσσήνης καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐσχάτως ἐπιγραφῶν καὶ λοιπῶν μνημείων, *Παρησσός* 3 (1879) σ. 1026 κ. ἐξ. *Δίκ. Ζάγκου*, Μεσσηνιακαὶ ἐντυπώσεις. Ἡ πανήγυρις Βουλκάνου, *Ποικίλη Στοά* 6 (1886) σ. 354, 375. *Χ. Π. Κορόλλου* καὶ *Στ. Θεοχάρη*, Πεζοπορία ἀπὸ Πατρῶν εἰς Καλάμας, Ἐν Πάτραις 1891 σ. 100-101. *Ν. Βέη*, Χριστιανικὰ ἐπιγραφαὶ Μεσσήνης μετὰ σχετικῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, *ΔΙΕΕ* 6 (1901) σ. 373-396. *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὅργανον μουσικῶν χειρογράφων Δημητρίου Λώτου, *Μικρασιατικὰ Χρονικὰ* 6 (1955) σ. 317, 319.—Βουλκάνου μονή, Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν (Κ. Ἐλευθερουδάκη) τόμ. 3 (1928) σ. 479 β. *Σ. Παγατέλη*, Ἡ μονὴ Βουλκάνου. Ἡ Ἰθώμη, *Μεσσηνιακὸν Ἡμερολόγιον* 1907 σ. 7-16. *Δ. Δουκάκη*, ἔνθ' ἄν. σ. 300-306. *Ν. Jorga*, Cronica expeditia Turci lor in Moreca 1715 atribuita lui Constantin Diichiti. Bucuresti 1913 (Comisia istorica a Românică 8ον σ. XV 228). Πβ. κριτικὴν ὑπὸ *Ν. Πολίτου*, *Λογογραφία* 6 (1917) σ. 289-294. *Α. Χ. Ζώη*, Διαθήκη Ἀνθίμου προηγουμένου Βουλκάνου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* 1923 τεύχ. 37 σ. 395-396. *Σ. Γ. Τυσιοπούλου*, Ἡ Ἰθώμη τῆς Μεσσήνης, Καλάμαι 1924. *Σ. Παπακρυριακοῦ*, Ἐκ προχειρῶν ἐρευνῶν. Ἰδιόχειροι σημειώσεις τοῦ Ἐπισκόπου Ἡσαίου καὶ τίνος ἀναγνώστου τῆς μονῆς τῶν ἁγ. Θεοδώρων, *ΔΙΕΕ* 1 (1928) σ. 146. *Ἀθ. Ταρσούλη*, Ἡ Ἰθώμη καὶ τὸ μοναστήρι τοῦ Βουλκάνου, *ΗΜΕ* 1933 σ. 227-249.—*Τῆς ἰδίας*, Κάστρα καὶ Πολιτετεῖς τοῦ Μοριά, Ἀθήνα, 1934 σ. 145-158. *Ἰεζικιὴλ τοῦ ἀπὸ Βελανιδιάς*, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα Καλαμάτας μετὰ προλεγομένων, Ἐν Ἀθήναις 1936. ἢ *Π. Ι. Σ.*, Βουλκάνου μονή, *Θρησκευτικὴ καὶ Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, Ἀθήνα 2 (1937) σ. 707β. *Θ. Παπακωνσταντίνου*, Βουλκάνου Μονή, *ΜΒΕ* (Πυρσοῦ) 7 σ. 678α. *Κ. Μαγαροπούλου*, Στὸ μοναστήρι τοῦ Βουλκάνου, Περιοδ. *Τὸ ξεκίνημα τῆς Νιότης*, Ἀθήνα 1943 τεύχ. 2 (1937) σ. 69 Ἡ ἐσωτερικὴ ἄπομις καὶ τὸ σχεδιογράφημα τοῦ ναοῦ τῆς ἀρχαιότερας μονῆς ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ *Expédition scientifique de Morée* τόμ. I σ. 21 πίναξ XXI, εἰκόνες δὲ τοῦ κοινοβίου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ *Thomas Wyse*, ἔνθ' ἄν. σ. 246, πίναξ VIII καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ «*Ἐσπερος*», Λευψία τόμ. 5 (1885) τεύχ. 15 Μαΐου σ. 17.

δπου ἀρχαιότερον ἔκειτο τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰθωμάτα Διός. Κατὰ τὰς παραδόσεις ἢ ἰδρύσεις τῆς Μονῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 725, ἐπὶ Λέοντος Ἰσαύρου, γενομένη ὑπὸ μοναχῶν φευγόντων τοὺς εἰκονομάχους¹. Κατὰ τὸ 1625 οἱ μοναχοὶ κατήλθον ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους. Σχετικῶς ὁ κώδιξ τῆς μονῆς γράφει: «*Μονὴ Βουλκάνου 1625 Μαρτίου Ε΄. Μὴ ὑποφέροντες οἱ πατέρες εἰς τὸ καθολικὸν*² ἠγόρασαν τοποθεσίαν ὑπὸ κάτωθεν τοῦ ἁγίου Βασιλείου κατὰ ἀνατολὰς εἰς τὴν μάνα τοῦ νεροῦ, ὅπου ἦτο ἐπίπεδος τόπος, τὸν ὅποιον τόπον τὸν ἠγόρασαν ἀπὸ ἀπὸ τὸν μπαμπᾶ τοῦ μερμέταγα Ἐφέντη ἀπὸ Ἀνδρουῶσαν διὰ γρόσια δέκα χιλιάδες πεντακόσια καὶ μᾶς παρεχώρησαν τὰ ὄρια μὲ τὸν κατὶ ἐφέντη τῆς Ἀνδρούσας μὲ τοὺς ραγιᾶδες του ἀπὸ χωρίον Λέξι, τὰ ὁποῖα ὄρια ἀπὸ τὸν ἀσπρόβραχο καὶ ὡς τὴν Βρισούλα ἀπὸ κάτω τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, ἀπὸ τὴν πέρα Βρισούλα καὶ κατεβαίνει ὡς τὸ ρεῦμα δυτικὰ εἰς τοῦ γέρον Νοίτζου τὰ χωράφια εἰς τὸ ἀνάραχω εἰς τὴ στράτα καὶ πηγαίνει εἰς τῆς τούλλες τὸ ἀνάραχω καὶ κατεβαίνει ἕως εἰς τὸν ποταμὸν ὅπου λέγεται μαυροζούμενας ποτάμι ὅλον τὸ ὄριον κατὰ ἀνατολὰς ἕως τῆς μονῆς καὶ κατὰ βόρειον τῆς Μονῆς καὶ χωρίζει τὸ σύνορον ἀπὸ τὸ παρακλάδι καὶ ἀνεβαίνει ἕως τὴν μεγάλην σπηλιὰν καὶ εἰς τὸ πέρα τζουρούμυ ἕως τὸ βουνὸ τοῦ Βουρκάνου»³.

Ὁ Κων)νος Διοικητῆς, Ἕλλην τὸ γένος, ἀξιωματικὸς τῶν δορυφόρων τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Καντακουζηνοῦ, παρακολουθῶν τὴν ἐπιστρατεῖαν τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Βενετῶν τῷ 1715 πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Πελοποννήσου⁴, ἔγραψεν ἡμερολόγιον λεπτομερές, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων συνέλεξε καὶ θρησκευτικὰς παραδόσεις. Ἀναφέρει λοιπὸν οὗτος «καὶ τὴν περὶ τῆς θαυμασίας ἐγκαταστάσεως κατ' ἰδίαν ἐκλογὴν εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐκτίσθη ἡ Μονὴ τοῦ Βουρκάνου (εἰς τὴν Ἰθώμην) τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Γοργοπάκουης. Ἡ εἰκὼν αὕτη —διηγείται— ἐφυλάσσετο ἄλλοτε εἰς τὴν Κορώνην, ἀλλ' ἐπανειλημμένως ἐγκατέλειπε τὴν Κορώνην καὶ ἤρχετο εἰς αὐτὸ τὸ βουνόν'

1. Ν. Βέη, Δεξ. Ἐλευθεροδ., ἐνθ' ἀν. Μία ἄλλη προφορικὴ παράδοσις ἀνάγει τὴν κτίσιν αὐτῆς ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου: «Ἡ κηρόπλαστος εἰκὼν ὤφθη ὑπὸ ἐρημιτῶν κατοικούντων ἐπὶ τοῦ ὄρους Εὔας, ἐπὶ δένδρου εἰς τὴν ἀπέναντι κορυφῆν τῆς Ἰθώμης κατόπιν μεγάλης θυσίης. Ἡ εὐσεβὴς αὐτοκράτειρα Ἀνδρονίκου μαθοῦσα τὸ γεγονός διέταξε τὴν ἀνάγεσιν τοῦ μοναστηρίου ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνης, ὡς ἀνώφλιον δὲ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἐτέθη ὁ κορμὸς τοῦ δένδρου ἐφ' οὗ εὐρέθη ἡ εἰκὼν, τεμάχια δὲ τοῦ ξύλου τούτου κόπτονται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς ἱαματικά φάρμακα», βλ. *Αἰκ. Ζάγκου*, ἐνθ. ἀν. σ. 363. Σ. *Οἰκονομάχη*, ἐνθ' ἀν. σ. 47. *Α. Ταρσούλη*, ἐνθ' ἀν. 151.

2. Ἡ Ἄνω Μονὴ ὀνομάζεται καὶ σήμερον Καθολικόν. Βλ. Θ. Παπακωνσταντινοῦ, ἐνθ' ἀν.

3. Σ. Γ. Τασιοπούλου, ἐνθ' ἀν. σ. 20-21.

4. Πρβ. Μ. Σανσιλαρίου, Ἡ ἀνάκτησις τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν ἔτει 1715, Ἑλληνικά 9 (1936) σ. 221-240.

καὶ ὅταν τὴν εὗρισκον ἤρχοντο ἐπίσκοποι καὶ παπᾶδες καὶ τὴν ἐσθήκωναν μὲ λιτανείας καὶ μὲ τιμὴν καὶ τὴν ἔφερον πάλιν εἰς τὸ Κάστρον. Ἄλλ' ὅτε εἶδον οἱ Κορωνάιοι ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ τὴν κρατήσουν εἰς τὴν πόλιν, ἔκαμον οἱ προύχοντες τὰ ἔξοδα καὶ ἔκτισαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ μίαν μικρὰν ἐκκλησίαν καὶ ἔβαλαν εἰς αὐτὴν τὴν εἰκόνα καὶ ὕστερα οἱ βασιλεῖς χριστιανοὶ οἰκοδόμησαν ἐν μεγάλο μοναστήρι»¹.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους Βουλκᾶνον εἶναι μεσαιωνικὸν καὶ εὗρηται τὸ πρῶτον ἐν τῷ συναξαρίῳ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε. Ὁ Ὁσιος «πρὸ Καλαμάταν μετέβη εἰς οὗτος εὐθὺς Καρώνης καὶ Μεθώνης καὶ Μισύνης, ἦν καὶ Βουρκᾶνον ἐγγχωρίως καλοῦσι ἐπιβάς εἰς Ἀρκαδίαν ἀφίκετο»². Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου ὁ Σ. Λάμπρος³ σημειώνει: «*Ἀυτόχρημα δὲ φραγκικὸν εἶναι τὸ ὄνομα τῆς Ἰθώμης Βουλκᾶνον ἢ Βουλκᾶνος (Βουρκᾶνοι), οὗ ἄγνωστος ἢ προέλευσις*». Ἄλλη μαρτυρία τοῦ ὀνόματος ἀναφέρεται εἰς τὴν συγγραφὴν ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Τρεῖς παραδοξογραφικαὶ διηγήσεις περὶ Πελοποννήσου Πουλχερίας καὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ*» ἐνθα λέγεται ὅτι «*ὁ Δίας... ἔκτισε χώραν, καὶ κάστρον τὴν ἔλεγε Βελκίαν, ὅπου ἔνε καὶ φαίνεται εἰς τὸ Βουρκᾶνον χαλασμένον*»⁴.

Ἡ Μονὴ εἰς τὰ ἐν αὐτῇ σωζόμενα σιγίλλια ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸ ὄνομα: Δορκάνου (1583)⁵, Βουρκάνου (1630)⁶, Βουλκάνου (1769⁷ καὶ (1798⁸). Καλεῖται ἐπίσης καὶ Μονὴ τῆς Παναγίας τῆς Κορυφῆς⁹ ἢ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐπανοκαστριωτίσσης¹⁰, ἢ Μονὴ τοῦ Βουρκάνου τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας τῆς

1. N. Jorga, Cronica, *Διογραφία* (1917) 6 σ. 293.

2. Σ. Λάμπρος, Ν. Ἑλληνομνήμων 3 (1906) σ. 161.

3. *Ἀντίθι* 4 (1907) σ. 146. Πρ. ἰταλ. vulcano ὄρος πυρίνου, ἠφαίστειον.

4. *Ἀντίθι* σ. 140.

5. Α. Πετρίδου, ἐνθ' ἄν. σ. 1028. Πρβ. Σ. Οἰκονομάκη, ἐνθ' ἄν. σ. 47, ὅπου λέγεται ὅτι «ἐκ πολλῶν δορκάδων αἵτινες ἐνέμοντο ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἰθώμης, ὡς καὶ οἱ προσβύτεροι ἐνθυμοῦνται» ἐκλήθη τοῦ Δορκάνου.

6. Α. Πετρίδου, ἐνθ' ἄν. σ. 1030.

7. *Ἀντίθι*, σ. 1031.

8. *Ἀντίθι*.

9. *Ἀντίθι* σ. 1028.

10. Κ. Σάθα, ἐνθ' ἄν. σ. 559. Ἀναφέρεται σιγίλλιον κατὰ Ἰανουάριον 1612 ἀπολυθὲν ἐπὶ πατριάρχου Νεοφύτου Β' πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀνδρούσης ἵνα μὴ ἐπιβάλη χεῖρα πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, τὸν ὄντα μετόχιον τῆς Θεοτόκου Ἐπανοκαστριωτίσσης. Ἐκ χειρογράφων σημειώσεων ἐπὶ βιβλίῳ καλουμένου «Μέλισσα» Ἐνετίσθιν 1630, τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Κατερινοῦ Μακρυνεῖας μαρτυροῦνται καὶ τὰ κάτωθι: «1725 Μαΐου 29. τοὺς ἐχειροτόνησε ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης εἰς τοὺς ἀγίους Θεοδώρους ἐξορισμένους ὄντας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐκ τῶν Βουρκάνου».

«Τὸ παρὸν ὑπάρχει τῆς Κυρίας Θεοῦ τῆς ἐπινομαζομένης ἀπανοκαστριωτῆς τῆς

Γοργοπάκουης, Ἡ Βουρκᾶνο, Παναγία ἡ Βουρκανιώτισσα, Ἡ Χάρη Της³
Βουρκανιώτικο μοναστήρι καὶ Μοναστήρι τοῦ Βουλκάνου⁴.

Ἐν τῇ δημῳδαί ποιήσει τὸ ὄρος τοῦ Βουλκάνου ἐξαίρεται διὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ :

Λύπη τὸ χοννε τὰ βουνά, λύπη τὸ ἄχον κ' οἱ κάμποι
κ' ἕνα βουνό, ψηλὸ βουνό, ψηλὸ σὰν τοῦ Βουλκάνου,
κ' ἐκεῖνο λύπη τὸ κρατεῖ καὶ λύπη τὸ βασταίνει,
πού'χε τοὺς κλέφτες τοὺς πολλοὺς, τοὺς Κολοκοτριωαίους.
Ὀλημερὸς ἐπύνανε ψηλὰ στὸ μοναστήρι,
τὸ βράδου ἐβγαίναν στὶς κορφές, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια⁴.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Τὴν Ἄνω Μονὴν ἱστορήσαν οἱ ἀδελφοὶ Δημήτριος καὶ Γεώργιος Μόσχοι κατὰ τὸ ἔτος 1638⁵. Κατὰ τὸ ἔτος ὁμοῦ 1882 ὁ ἠγούμενος Δαμιανὸς Μιχαλόπουλος ἀνακαινίσας αὐτὴν ἀπήλειψε δι' ἀσβέστου τὰς τοιχογραφίας, ἀναγράφας ἕξωθι τοῦ ναοῦ πρὸς αἰωνίαν ἀνάμνησιν τῆς ἱεροσουλίας του τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν: «Ὁ περικαλῆς οὗτος | καὶ πάνσεπτος ναὸς τῆς ἱερᾶς | καὶ Σεβασμίας μονῆς τοῦ Βουλκάνου | ἀνεκαινίσθη ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας | Κυρίου Δαμιανοῦ Μιχαλοπούλου ἐν ἔτει 1882»⁶.

ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Τὸ Παλλάδιον τῆς Μονῆς εἶναι ἡ, κατὰ τὴν παραδόσιν, ὑπὸ τῶν μοναχῶν εὐρεθεῖσα, θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Θεοτόκου:

Εἶναι κεῖς τὴν ἐπισκοπὴν τέλος τὴν τοῦ Ἀνδρούσης
μονῆ τῆς Παναγίας μου πολλὰ θαυματουργούσης,

ἐν τῷ Βουλκάνῳ αἴθεθ' Ἀπριλίῳ 20»

«1725 † τὸ παρῶν ἡπάρχη βιβλίον ὀνομαζόμενον μέλησα ἐκ τοῖς μονῆς τοῦ Βουλκάνου...»

1725 Μαΐου 16.. Ἡσαΐας ἀρχιερεὺς ἐγράφη· ἕκαμα ἐξορισμένους χρόνους πεντε ἀπὸ τὸν Βουλκάνων». βλ. Σ. Παπακυριακοῦ, ἐνθ' ἄν.

1. Ν. Jorga, ἐνθ' ἄν.

2. Γ. Σ. Τασιοπούλου, ἐνθ' ἄν. σ. 16.

3. Τὰς τελευταίας ταύτας ὀνομασίας ἤκουσα παρὰ κατοίκων τοῦ τόπου καὶ παρὰ χωρικῶν τῆς Μάνης.

4. Μ. Τρανοῦ, Ἀρχαδικὰ τραγούδια, Λαογραφία 5 (1915) 147. Πρβ. Α. Ταρσοῦλη, ἐνθ' ἄν. σ. 148. Τὸ ὕψος τοῦ ὄρους μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Πανσανίου, Μεσσηνιακὰ 9, 2: «ἡ γὰρ Ἰθώμη μεγέθει τε οὐδενὸς ἀποδεῖ τῶν ὄρεων ὅποσα ἐντὸς ἐστὶν Ἰσθμοῦ καὶ δόσβατος κατὰ τοῦτο μάλιστα ἦν» καὶ ὑπὸ τοῦ Σιτράβωνος, Η, 361.

5. Ν. Δ. Καλογεροπούλου, Τὸ Πελοποννησιακὸν ἐργαστήριον καὶ οἱ εἰκονογράφοι Μόσχοι [Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ τόμου ἐπὶ τῇ ἑβδομηκονταπενταετηρίδι τῆς Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς], Ἐν Ἀθήναις 1920 σ. 10. Δ. Δουκάκη, ἐνθ' ἄν. σ. 301. Πλεονα περὶ Μόσχων βλ. Ν. Δ. Καλογεροπούλου, Οἱ εἰκονογράφοι Μόσχοι, Ἀθήναι 1920. Ν. Κατραμῆ, Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου, Ζάκυνθος 1880 σ. 445. Α. Ζ. Ζώη, Μόσχοι, Ἀνάπλασις, Ἀθήναι ἔτος 35(1922) ἀριθμ. 20-21.

6. Α. Δουκάκη, ἐνθ' ἄν. 302.

Βουλκάνον ονομάζεται και τοῖς προσερχομένοις
λάσεις γίνοντ' ἐξ αὐτῆς φιλανθρωπινομένης ¹.

Ἡ πανήγυρις τελεῖται ἐν τῷ καθολικῷ τῇ 15 Αὐγούστου, τῇ δὲ 23 ἐν τῷ μετοχίῳ της ἐν Νησίῳ, ὅπου οἱ μοναχοὶ καταβιβάζουν ἐν ψαλμοῖς και ὕμνοις τὴν ἅγιαν ταύτην εἰκόνα και τελεῖται λιτανεία καθ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν τῇ Μονῇ εὗρηται ἐντὸς ἀργυρᾶς θήκης και ἡ κάρα τοῦ νεομάρτυρος Ἁλῖα Ἀρδούνη, μαρτυρήσαντος ἐν Καλάμαις τῷ 1636. Οὗτος ἦτο κουρεύς, τῷ δὲ 1680 ἠλλαξοπίστησε και ἔγινε Τοῦρκος, μετανοήσας ὁμως και «ἐν ὀδυρμοῖς και δάκρυσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Χριστιανωσύνης προσελθὼν» ἐθαυατώθη εἰς Βέλιουρα ². Ἐπίσης ἐντὸς πέντε θηκῶν ὑπάρχουν τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ ἐκ Μονεμβασίας.

ΜΕΤΟΧΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Μετόχιον ἔχει εἰς τὴν Κορώνην τὴν Μονὴν *Χρυσοκελαριᾶς* ³, ἣτις κειμένη ἐντὸς φάραγγος ἀνηγέρθη πιθανῶς κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πειρατῶν. Ἔτερον δὲ εἰς τὸ Νησίον (Μεσσήνην) ὅπου τῇ 23 Αὐγούστου (κατὰ τὰ «νῆμέρα») τελεῖται λιτανεία μετὰ τῆς Ἀγίας Εἰκόνας, και ἄλλο εἰς Ἀνδρουσαν. Καθ' ἃ ἐξάγεται ἐκ σιγιλλίου, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου τοῦ Β' ἀπολυθέντος κατὰ μῆνα Ἰανουάριον 1612, και τὸ Ἀνδρο[νικο]μονάστηρον, τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ δήμῳ Ἰθάμης, τοῦ ὁποῦ ἡ παράδοσις κτίτορα θέλει τὸν Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον τὸν πρεσβύτερον, ὑπῆρχε τότε μετόχιον τῆς Μονῆς τοῦ Βουλκάνου. Τοῦτο μετὰ ταῦτα ἐγένετο μετόχιον τῆς γεραρᾶς Μονῆς τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης τοῦ ὄρους Σινᾶ ⁴.

Ὀνομαστὸν μετόχιον ἐκέκτητο και εἰς τὴν Σμύρνην, τὸ μετόχιον τοῦ *Φασουλᾶ* ⁵, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέστελλε τακτικὸν ἀντιπρόσωπον μετοχιάρην. Τὸ μετόχιον τοῦτο εἶχε συσταθῆ κυρίως ὑπὸ Πελοποννησίων μοναχῶν οἵτινες κατὰ τὴν περίοδον 1770—1798, τῶν Ἀλβανῶν δηούντων τὴν πάτριον χώραν, ἐξήτησαν και εὗρον καταφύγιον εἰς Σμύρνην και ἀλλαχοῦ τῆς Μικρᾶς

1. *End. Hurmuzaki*, Documente privitoare la Istoria Românilor, Bucuresti τόμ. 13 (1909) σ. 295.

2. *Α. Λουκάκη*, ἐνθ' ἄν. τευχ. Β' σ. 137, πρβ. *Θρησκευτικὴν και Χριστιανικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν* 3 (1940) σ. 831α. Νέον Μαρτυρολόγιον 1856 σ. 104. *ΑΙΕΕ* 6 (1902) σ. 384.

3. *Νέος Ἑλληνομνήμων* 3 (1906) σ. 389.

4. *Ν. Βέη*, Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Μεσσηνίας, *ΑΙΕΕ* 6 (1902) σ. 394-395.

5. Ἡ ὀνομασία προφανῶς ἐκ τινος *Φασουλᾶ* Ἡ λέξις, κατὰ πληροφορίας τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἀπαντᾷ ὡς ἐπὼν. εἰς Ἀθήνας και Παξούς. Εἰς τὴν Ἀνδρον κατὰ μῆνα Μάϊον ἐστιάξουν τὸν ἄγιον Ἰωάννην τὸν Φασουλᾶν. Ὡς παρων. εὗρηται εἰς Ἀθήνας, Κύπρον, Πελοπόννησον, Μύκονον, Κρήτην κ. ἄ. Γνωστὴ ἐπίσης, προκειμένου περὶ ἀσημάντων γεγονότων, εἶναι και ἡ ἔκφρασις: *Γάϊδα-*

Ἀσίας εἰς τὰ κτήματα τῶν Καραοσμάνογλου, οἵτινες ἦσαν ἀποστάται τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως¹.

Τὸ μετόχιον περιήλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Μονῆς τοῦ Βουλκάνου πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτε οἱ μοναχοὶ μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων περιέτροχον διάφορα μέρη πρὸς συλλογὴν βοθημάτων.

Χρηματικὴν βοήθειαν ἔστελλε πάντοτε τὸ μετόχιον εἰς τὴν Μονὴν ὡς ἔξάγεται ἐκ τοῦ κατωτέρου ἐνεκδότου ἐγγράφου τῆς 10 Φεβρουαρίου 1834 τοῦ Νομάρχου Μεσσηνίας², εἰς τὸ ὁποῖον περιέχεται «Πίναξ τῶν τῆς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Μεσσηνίας μονῆς ἐπιλεγομένης τοῦ Βουλκάνου κτημάτων» ἕτοι:

«Ἀριθμὸς μοναχῶν 12
χωράφια : ξερικὰ εἰς στρέμματα. Καλλιεργημένα 30, ἀκαλλιεργητὰ 15
» : ποιητικὰ » — » 25

ἀμπελῶνες εἰς στρέμματα 52

ἐλαιόδενδρα 1370

Συκαῖς κομμένες καὶ ἀναβλαστημένες 800, ἀβλαβεῖς

συκαμινομοραῖες 82

μύλοι 4

ἐργαστήρια 18

αἰγοπρόβατα 400

ἐργατικοὶ βόες 8

φορητὰ ζῶα 9

ἀγελαῖα 101

ἐτήσιον καθαρὸν εἰσόδημα εἰς δραχμὰς 11548.

Παρατηρήσεις: Ἐχει ἐν μετόχιον εἰς τὴν Σμύρνην χωρὶς κτήματα εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τέσσαρες ἱερεῖς καὶ ἔστελλον εἰς τὴν μονὴν κατὰ πέντε ἔτη 15.000 χιλ. γρόσια τῆς τότε ἐποχῆς.

Ἐκ τῶν μύλων οἱ τρεῖς ἦσαν χειμερινοὶ

Ἐκ τῶν 18 ἐργαστηρίων τὰ τέσσαρα ἦσαν ἐρειπωμένα.

Ἐκτὸς τῶν μὲ κουρὰν μοναχῶν εὐρίσκονται εἰς τὴν μονὴν Δόκιμοι 2

Γεωργοὶ ποιμένες καὶ ἄλλοι μισθωτοὶ 12

Παῖδες ἐνδεεῖς διδασκόμενοι τὰ λεγόμενα κοινὰ γράμματα 15

Εἷς τυφλὸς 1

30

Ἐν Κυπαρισσίᾳ τὴν 10 Φεβρουαρίου 1834

Ὁ

Νομάρχης Μεσσηνίας

ρος κλάνει στοῦ Φασουλᾶ τὸ χάνι. Βλ. Ἀνατολικὴ Ἐπιθεώρησις, Σμύρνη 1 σ. 451. Ἡ λ. ἐρμηνεύεται καὶ ὡς τόπος καλλιεργείας φασολίων, βλ. Μικρασιατικὰ Χρονικά 2 (1939) σ. 173.

1. Ν. Βέη, ἐνθ' ἄν., Μικρασιατικὰ Χρονικά 6 (1956) σ. 319.

2. Γενικά Ἀρχεῖα Κράτους, Φάκελλος 396.

Ὡς ἔξαρχος διέμεινεν ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Φασουλᾶ ἐπὶ 28 ὄλα ἔτη ὁ Πανάρετος Δημαρέσης ἐκ τοῦ δήμου Ἄριος καταγόμενος.

Εἰς κατάλογον μοναχῶν τῆς μονῆς τῆς 15 Ἰανουαρίου 1836¹ ἀναγράφεται ὁ «*ιερομόναχος Πανάρετος Δημαρέσης ἐκ τοῦ χωρίου Γηλιᾶτα 38 ἐτῶν. Ἐποχὴ εἰσόδου εἰς τὴν μονὴν 26*», μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι «*αὐτὸς εὑρίσκειται ἐν τῷ μετοχίῳ των ἐν τῇ σμύρῃ*» Μετὰ ταῦτα διωρίσθη ὁ Ἀγάπιος Σπηλιωτόπουλος ἐκ τοῦ δήμου Ἄριος (χωρίον Ἀσλάν-Ἀγᾶ). Οὗτος ἐχημάτισεν ἀρχιδιάκονος τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα.

Ἰωσήφ, ὁ γνωστὸς ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης, ἐξέδοτο τῇ 16 Μαρτίου 1840 ἀπὸ Καλαμῶν τὴν κατωτέρω δηλοποίησιν περὶ τοῦ Ἀγαπίου:

«Ἀριθ. 1223. Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Ἐπίσκοπος Μεσσηνίας

Ἀηλοποιεῖ

Ὁ τὸ παρὸν ἐπιφέρων ἐν ἱερομονάχοις κύριος Ἀγάπιος ἐκ τῆς διατηρουμένης μονῆς Βουλκάνου, ἐπιλεγομένης τῆς ἐπισκοπῆς Μεσσηνίας, ἐχημάτισεν ὑπηρετῶν ὡς ἱεροδιάκονος ἐν ἔτεσι οὐκ ὀλίγοις μετὰ πίστεως, σωφροσύνης καὶ θεοφοβείας, μετὰ δὲ τὴν ἀποβίωσιν τούτου ἐλλθὼν εἰς τὴν ρηθεῖσαν Μονὴν ὡς μοναχὸς αὐτῆς, παρ' ἡμῶν τῇ χάριτι τοῦ παντοουργοῦ καὶ παντοδυνάμου παραγίου πνεύματος, ἐχειροτονήθη κανονικῶς καὶ νομίμως εἰς πρεσβύτερον κατὰ τὸ ἔτος 1824 κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑποτύπωσιν. Ἐκτοτε λοιπὸν καὶ ἄχρι σήμερον ἐφάνη εὐδόκιμος καὶ πιστὸς οἰκονόμος οὐ μόνον εἰς τὰ τῆς μονῆς ἀλλὰ εἰς διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, ἃς παρ' ἡμῶν κατὰ καιροὺς ἐνεπιστεύθη κατὰ τὸν θεοφιλῆ χαρακτῆρα του. Ἀποστελλόμενον λοιπὸν παρὰ τοῦ συμβουλίου τῆς ρηθείσης μονῆς εἰς διακονίαν ἀφορῶσαν τὴν ὠφέλειαν τῆς μονῆς, συνίστημι πρὸς πάντας βεβαιῶν ὡς σεμνοπρεπῆ καὶ ἔντιμον καὶ μηδὲν τὸ κωλύον ἔχον τὰ τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ.

Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐδόθη αὐτῷ καὶ τὸ παρὸν ἐσφράγιστον ἡμέτερον ἀπολυτικὸν

Τῇ 15 Μαρτίου

1840 Καλάμαι

Ὁ ἐπίσκοπος

Μεσσηνίας Ἰωσήφ².

Κατὰ τὸ ἔτος 1884 ὁ βουλευτὴς Μεσσηνίας Σ. Κουμουνδοῦρος ἐνήργησε καὶ ἐχαρίσθη τὸ μετόχιον τοῦτο τῆς Βουλκανιωτίσης εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα Σμύρνης³. Ἡ δωρεὰ αὕτη ἀφείλεται εἰς τὰς ἐπιμόνους ἐνεργείας τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης Βασιλείου. Σχετικῶς περὶ τούτου

1. Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, Φάκελλος Μοναστηριακῶν 396.

2. Ἰεζεκιήλ τοῦ ἀπὸ Βελανιδιάς, ἐνθ' ἀν. σ. 29-30.

3. Δ. Δουκάκη, ἐνθ' ἀν. σ. 306.

δ' Ἀδ. Ν. Διαμαντόπουλος¹ γράφει τὰ ἑξῆς: «Παρὰ τὸν καιρὸν τῶν γενεθλίων τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Φασουλᾶ, ὄντα μετόχιον τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ τῆς Ἑλλάδος μονῆς τοῦ Βουλκάνου, ἰδρυσθῆ δημοτικὸν Σχολεῖον ἀρρένων (1890) καὶ Παρθεναγωγεῖον (1895) ἀφοῦ διὰ τῶν ἐπιμόνων ἐνεργειῶν τοῦ Βασιλείου, ἐπικαλεσθέντος καὶ τὴν ἀρωγὴν τοῦ Ἀθηνῶν Γερμανοῦ Καλλιγᾶ, οἱ πατέρες τῆς μονῆς παρεχώρησαν τὸ εἰρημένον μετόχιον εἰς τὴν κοινότητα Σμύρνης».

Η ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἡ Μονὴ ἦτο σταυροπηγιακὴ ὑποκειμένη ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀμέσως εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καταβάλλουσα μικρὸν ἐτήσιον τέλος (κὲ ἄσπρα), ὡς ἀναφέρουν τὰ μνημονευθέντα τέσσαρα πρὸς αὐτὴν πατριαρχικὰ σιγίλλια, «ἐκδικήσεως ἕνεκα ἵνα τὸ ἀνεόχλητον καὶ ἀκαταπάτητον ἔχη»² καὶ οἱ μοναχοὶ «ὧσιν ἀνεπηρέαστοι καὶ ἀκαταπάτητοι καὶ ἀδούλωτοι καὶ παρὰ παντὸς προσώπου ἱερομένον καὶ λαϊκοῦ καὶ τελοῦντες μέντοι τῇ καθ' ἡμᾶς μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τὰ κε' ἄσπρα, ἃ ἐτάχθη»³.

Ἐκ τῶν σιγιλλίων φαίνεται ὅτι ἡ Μονὴ ὑφίστατο πιέσεις παρὰ τῶν ἐκάστοτε ἀποστελλομένων πατριαρχικῶν ἐξάρχων, δι' ὃ τὸ ἔτος 1630 ἐξαπολύεται σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, εἰς ὃ ἀναφέρεται ὅτι «αὕτη πρὸ χρόνων ἤδη πολλῶν σταυροπήγιον οὔσα πατριαρχικόν, ὑπὸ τῶν εἰς αὐτὴν ἀφικνουμένων πατριαρχικῶν ἐξάρχων, οὐκ οἶδ' ὅπως καταπατεῖται ἐπὶ προφάσει δῆθεν τῶν κε' ἐτησίων ἄσπρων, τῶν διδομένων αὐτοῖς καὶ εἰς ἡμᾶς κομιζομένων ὑποταγῆς χάριν τῆς πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὸ ἀπαιτεῖν αὐτοὺς ἀντὶ τῶν κε' ἐτησίων, ἕτερα πολλὰ παρὰ τῶν ἐν τῇ μονῇ διατελούντων μοναχῶν τε καὶ ἱερομονάχων ὥστε ἐπαναγκάζεσθαι μὲν τοὺς ἐν τῇ μονῇ ταυτηὶ θεαρέστως μονῆρη βίον βιοῦντας διὰ τὸ μὴ ὑποφέρειν τὰ παρεχόμενα αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἐξάρχων πράγματα... τῆς μονῆς ἀποχωρῆσαι καὶ ταύτην ἐρημωθῆναι τὸ σύνολον»⁴.

Τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν Μονὴν ὅπως «μὴ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ ἐκεῖσε πορευόμενοι ἑξαρχοὶ τὸ παράπαν ἀπαιτεῖν παρ' αὐτῶν... πλὴν τῆς προσηκούσης τῷ ἐκεῖσε ἀφικνουμένῳ πατριαρχικῷ ἐξάρχῳ τιμῆς καὶ ἀποδεξιώσεως»⁵.

Διὰ πατριαρχικοῦ δὲ σιγιλλίου ἀπολυθέντος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γρη-

1. Βασίλειος μητροπολίτης Σμύρνης, *Μικρασιατικὰ Χρονικὰ* 2 (1939) σ. 171.
2. *Α. Πετρίδου*, ἔνθ' ἄν. σ. 1028. Πρβ. *Παρθασόν* 2 (1872) σ. 132. *Ν. Βένη* ἔνθ' ἄν., *Μικρασιατικὰ Χρονικὰ* 6 (1955) σ. 317.

3. *Αὐτόθι*.

4. *Αὐτόθι* σ. 1030.

5. *Αὐτόθι*.

γορίου τῷ 1798 «κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν» παρεχωρεῖτο τὸ δικαίωμα «εἰς τὸν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτῇ ἡγούμενον ἐν ταῖς ἐροτασίμοις ἡμέραις φορεῖν ἐπ' ἐκκλησίαις μανδύαν προχειριζόμενον καὶ πατερίτζαν» καὶ αὐτὸς «ὡσπερ καὶ ἀρχιερεῖς νὰ γράφῃ ἀμέσως πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃν ἐκκλησίαν καὶ ἀξιῶται τῆς προσηκούσης ὑπερασπίσεως ἐν ταῖς συμβαινούσαις χρεαίαις καὶ ὑποθέσεσι»².

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Ἡ Μονὴ ἐλειτούργησε κανονικῶς ἀπὸ τοῦ 1625 μέχρι τοῦ 1824. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν, κατὰ δὲ τὴν Ἐπανάστασιν προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας. Ἐν τῷ Ἀρχαίῳ τῶν Ἀγωνιστῶν ὑπάρχει εἰδικὸς φάκελος περὶ τῶν θυσιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Μονὴ κατὰ τὸν Ἀγῶνα, πρὸς διατροφήν τῶν διαβαινόντων στρατευμάτων καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν διὰ μετρητῶν χρημάτων. Οὕτω, τῷ 1822 παρέδωκεν εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν ἐπὶ τῶν ἐράνων ἐπιτροπὴν Γ. Δαρειώτην καὶ Ἀνθιμον Βουλκανιώτην μοναχόν, σκευὴ ἀξίας 3.600 γροσίων.

Σχετικὸν πρὸς τὴν προσφορὰν ταύτην τῆς Μονῆς νομίζω ὅτι εἶναι καὶ τὸ κατωτέρω ἀνέκδοτον ἔγγραφο³:

*Πρὸς τὸν Πανσέβαστόν μοι Μινίστρον τῆς Θρησκείας
Προσκυνητῆς
Εἰς Κόρινθον.*

Καὶ μετὰ τὸν ἐνταῦθα ἐρχομόν μου δὲν ἔλειψα νὰ Σᾶς γράψω, ἐλπίζω ἄχρι τῆς ὥρας ὅτι ἐλάβετε καὶ ἤδη διὰ τοῦ παρόντος μου ἀναφέρομαι, διὸ συναχθέντες ἅπαντες ἐν τῇ ἱερᾷ ἡμῶν μονῇ ἀνεργώσαμεν τὰ κεφαλαιωδῶς διαταττόμενα, τὰ ὁποῖα καὶ ὅλα ἐνεργήθησαν. Τὸ κεφάλαιον ὁμῶς τῆς ἡγουμενείας μένει ἀνεέργητον, καθότι εἶπον νὰ μείνῃ ὁ ἴδιος κτὲρ Δανιὴλ ἕως τοῦ ἐρχομένου Αὐγούστου, καὶ οὕτως, οὔτε ὁ λογαριασμὸς αὐτοῦ ἐθεωρήθη· πόθεν λοιπὸν πηγάζουσι τὰ αὐτὰ καὶ δὲν ἐνεργοῦνται εἰς ἐκτέλεσιν ὁ πανσέβαστός μοι δύναται νὰ τὸ ἐννοήσῃ. Διὰ τοῦτο καὶ σιωπῶ ἀφήνοντάς τα εἰς τὴν ἐπίκρισίν σας καὶ προστάξετε ὅτι γνωρίζετε. Ἐλαβον καὶ τὰς ἐπιταγὰς σας διὰ τὸ νὰ ἀπέλθω μετὰ τοῦ φιλογενεσιάτου κυρίου Γεωργίου Δαρειώτου εἰς τὰς διορισθείσας ἐπαρχίας πρὸς συλλογὴν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀπὸ τὰ μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας, εἶμαι ἔτοιμος πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἄνω ὑπουργήματος, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κύριος Γεώργιος Δαρειώ-

1. Αὐτόθι σ. 1035.

2. Αὐτόθι.

3. Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, Φάκελος Ὑπουργείου Θρησκείας, 11 Μαΐου 1822. Τὸ ἔγγραφο καθ' ὑπόδειξιν τοῦ φίλου κ. Μ. Φερέτου.

της δὲν εὐρίσκεται ἐδῶ, ἴσως ἄχρι τῆς ὥρας ἐφθασεν εἰς αὐτόθι, μένω ἕως οὗτου νὰ ἔλθῃ.

Μένω μὲ τὸ ἀνήκον σέβας

1822 Μαΐου 11. Ἐν Νησίῳ

ὁ ταπεινὸς ὅλως οἰκέτης καὶ εὐπειθέστατος

ὁ πρώην ἡγούμενος

Ἀνθιμος.

Ὅμοίως τῷ 1823 ἐδόθησαν εἰς τὸν ἑπαρχον Πάγκαλον εἶδη ἀξίας 2.250 γροσίων. Τῇ δὲ 26 Μαΐου ἡ Μονὴ ἐχορήγησεν εἰς τὴν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν γρόσια 8.000 λαβοῦσα ὁμολογίαν μὴ ἐξοφληθεῖσαν¹.

Ἐπὶ Ἱμβραήμ κατεστράφη διὰ πυρκαϊᾶς² ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, ἐκ δὲ τῶν μοναχῶν ἄλλοι μὲν ἀνεχώρησαν εἰς Μάνην, ἄλλοι δὲ εἰς Ζάκυνθον φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὸ πολύτιμον κειμήλιον τῆς Μονῆς, τὴν ἁγίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Αὕτη φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ Ὁδηγήτρια ἐπονομαζομένη ἐν τῷ ὄρει Βουλκάνῳ»³, καὶ λέγεται ὅτι εἶναι ἐκ τῶν 18 εἰκόνων, ἃς ἐξωγράφισεν ὁ Ἀπόστολος Λουκάς.

Εἰς τὴν περίοδον τῆς ἐν Ζακύνθῳ παραμονῆς τῶν μοναχῶν ἀνάγεται καὶ ἡ διαθήκη τοῦ Προηγουμένου τῆς Μονῆς Βουλκάνου Ἀνθίμου, ἀποβιώσαντος τῇ 12 Δεκεμβρίου 1826 ἐν Ζακύνθῳ⁴. Τῇ 28 Ἰουλίου 1828 προσῆλθον ἐκ Μάνης καὶ Ζακύνθου καὶ ἐγκατεστάθησαν πάλιν εἰς τὴν Μονὴν ὅλοι οἱ ἐπιζήσαντες μοναχοί, ὀκτῶ τὸν ἀριθμὸν, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τέσσαρες ἰδιῶται⁵.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς, τῶν εὐρισκομένων εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, αὕτη ἐκέκτητο μεγάλην περιουσίαν⁶, ἡ ὁποία ὅμως κατὰ διαστήματα, ἐξεποιήθη καὶ δι' ἄλλας αἰτίας καὶ πρὸς ἐξάλειψιν χρεῶν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ παντελῶς τούτων, ὥς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Σημαντικὰς βεβαίως καταστροφὰς ὑπέστη ἡ περιουσία τῆς Μονῆς κατὰ

1. *Τ. Κανδηλόρου*, Βουλκάνου Μονή, ΜΕΕ. τόμ. 7. σ. 698α. *Γ. Φραντζῆ*, Δ' σ. 146.

2. Διὰ δευτέρου φορὰν ὅλως τυχαίως ἀπετεφρώθησαν τὰ κελ्लीα καὶ τὸ ἡγου μενεῖον τὴν 28 Αὐγούστου 1898 ἐπὶ ἡγουμενίας Γρηγορίου Ρούτση.

3. *Αἰκ. Ζάρκου*, ἐνθ' ἀν. σ. 63. *Δ. Δουκάκη*, ἐνθ' ἀν. σ. 302. *Α. Ταρσούλη*, ἐνθ' ἀν. σ. 148.

4. *Α. Χ. Ζώη*, ἐνθ' ἀν.

5. *Σ. Γ. Τασιοπούλου*, ἐνθ' ἀν. σ. 21.

6. Ἡ φήμη τοῦ πλούτου τῆς Μονῆς ἐφθασε μέχρι τῆς Μάνης. Εἰς Μέσα Μάνην ἤκουσα τὰς ἐξῆς χαρακτηριστικὰς ἐκφράσεις: Ἔναι καλὸς (ἐκανός) νὰ καταλύσῃ καὶ τὸ μοναστήρι τοῦ Βουλκάνου, ἐπὶ τῶν ἀσώτων. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνοήτων: Στοῦ Βουλκάνου τὰ βουνὰ τέτοια βόδια ἐβόσκασι. Καὶ ἐπὶ ἀρῶς: Νὰ ντὰ τάξης στοῦ Βουλκάνου.

τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰμβραήμ, ὅτε οἱ μοναχοὶ μετέβησαν εἰς Ζάκυνθον. Μετὰ τὴν κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1828 ἐπιστροφὴν τῶν «βρῆκαν ὄλη τὴν περιουσίᾳ τῆς Μονῆς ἐρείπια κὶ ἀποκαΐδια γενομένη»¹

Τοῦτο πιστοποιεῖται καὶ ἐκ «καταλόγου τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βουλκάνου τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ ἐθνοῖδιοκτητῶν καὶ ἡγορασμένων καὶ ἀφιερωμένων μετὰ τῶν ἐνδεικτικῶν καὶ ἐτέρων πληροφοριῶν»². Ἐνταῦθα, εἰς τὰς παρατηρήσεις μετὰ τῶν ἄλλων ἀναγράφεται ὅτι: «Τὰ ἐλαιόδενδρα, ἄλλα μὲν εἰσὶ κεκαυμένα, ἄλλα δὲ κεκομμένα ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰμβραήμ ὡσαύτως καὶ τὰ συκόδενδρα ὁμοίως καὶ τὰ μοριόδενδρα».

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀνωτέρω φακέλλου, τὰ περισσότερα εἶναι αἰτήσεις τῶν μοναχῶν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Βασιλικῆν Γραμματεῖαν τῆς Ἐπιτροπείας, δι' ὧν ζητεῖται ἡ χορηγήσις ἀδείας πρὸς ἐκποίησιν κτημάτων τῆς Μονῆς εἴτε πρὸς ἀπόσβεισιν χρέους αὐτῆς, εἴτε πρὸς ἀνοικοδόμησιν καὶ ἐπισκευὴν κελλίων, ἐργαστηρίων κλπ., εἴτε δι' ἄλλας αἰτίας.

Οὕτω, εἰς ἀναφορὰν (27 Ἀπριλίου 1835) τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου Μεσσηνίας πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Β. Γ. τῆς Ἐπιτροπείας, ἐπισυνάπτεται αἰτήσεις (19 Μαρτίου 1835) τῶν πατέρων τῆς Μονῆς διὰ τῆς ὁποίας ζητοῦν ἄδειαν νὰ ἐκποιήσουν μέρος μοναστηριακῆς χέρσου γῆς διὰ νὰ ἀποσβέσωσι τὰ χρέη αὐτῆς, συμποσούμενα περίπου εἰς 15.000 γρόσια τουρκικὰ καὶ διὰ νὰ καλλιεργήσουν διάφορα ἄλλα κτήματα. Εἰς τὴν αἰτησίν των πρὸς τὸ Νομαρχεῖον Μεσσηνίας οἱ μοναχοὶ σὺν τοῖς ἄλλοις γράφουν: «Οἱ πρὸ ἡμῶν Ἅγιοι Πατέρες τῆς μονῆς ἐν ἔτει 1817, ἀνάγκην βέβαια λαβόντες, ἔδανείσθησαν παρὰ τοῦ κυρίου Πανάγου Μιχαλοπούλου νησιώτου γρόσια χιλιάδας 10.000. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1828 στεροχωρηθέντες λίαν ἀπὸ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ τότε καιροῦ, ὡς προδανείσαντες μάλιστα τῇ Πελοποννησιακῇ Γερουσίᾳ, κατὰ βιαίαν διαταγὴν αὐτῆς, γρόσια 8 χιλιάδας, ἐλάβομεν ἐκ δανείου γρόσια χιλιάδας πέντε, ὡς τὰ ἴσα τῶν ὁμολογιῶν καὶ ἀποδείξεων προδιευθύνομεν εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον τοῦ Βασιλείου. Ταῦτα τῶν πάντα τομιζόμενα κατ' ἔτος κατήντησαν καὶ ἔτι κατανήσωσι ἐν καιρῷ εἰς βῆρος ὑπεροχον. Αὐτὴ λοιπὸν ἀνάγκη μίᾳ, δευτέρα δὲ ὁμοία, αὐτῇ. Κτήματά τινα εἰς μέρη διάφορα κείμενα τῆς μονῆς ἔμειναν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἐπαναστάσεως ἀκαλλιέργητα ἕως ἄρτι καὶ ἐχερσώθησαν, ἤδη κείνται εἰς διαφθορὰν ἂν μὴ ἐπιταχύνωμεν τὴν καλλιέργειαν...» 1835 Μαρτίου 19 ἐκ τοῦ Βουλκάνου. Ὁ τῆς ἱερᾶς μονῆς καθηγούμενος Ἰγνάτιος καὶ οἱ σύμβουλοι Χρῦσανθος, Γαβριήλ.»

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἀναφορᾶς τῶν μοναχῶν ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἐκκλη

1. Ἀθ. Ταρσοῦλη, ἐνθ' ἀν. σ. 148.

2. Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, Φάκελλος Μοναστηριακῶν 396.

σιαστικοῦ ταμείου δι' ἐγγράφου τῆς τῆς 3 8βρίου 1836 ἐγκρίνει τὴν πώλησιν πέντε στρεμμάτων διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ χρέους τῶν 15.000 γροσίων¹.

Μετὰ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἔτους 1838 ὑπάρχει καὶ ἀναφορὰ τοῦ διοικητοῦ Μεσσηνίας πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Β. Γ. (22 Φβρίου 1838) ἣτις ἀναγράφει τὴν διένεξιν τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ δανειστοῦ Π. Μιχάλου ὡς πρὸς τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους, ὁμοίως καὶ πρὸς τὸν Ἀντώνιον Μπάσταν διὰ χρέος 5.000 γροσίων, καὶ προσθέτει: «Οἱ πατέρες ἐπαρουσίασαν ἐπισυναπτομένην ἔκθεσιν εἰς ἣν φαίνεται ὅτι τὸ 1817 ἔτος ἐδανείσθησαν παρὰ τοῦ Κ. Π. Μιχάλου γρόσια 10.000 μὲ τόκον 20^ο/_ο, ἐπλήρωσαν αὐτῷ κατὰ τὸ 1824 τὰ κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους καὶ ἔμειναν ἀχρεωστοὺν γρόσια 1200 τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη νὰ τῷ ἀποδώσῃ ἄμα παρουσιάσῃ πρὸς τοὺς πατέρας τὴν ὁμολογίαν τὴν ὁποίαν ἔλεγεν ὅτι εἶχε σταλμένην εἰς Ζάκυνθον καὶ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπαρουσίασε, οὐδὲ εἶπε τι περὶ τοῦ χρέους μέχρι τοῦ 1836 ἔτους, ὅτε κατ' αἰτήσιν τῶν πατέρων ἐπαρουσίασεν ὁ δανειστὴς λογαριασμὸν ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξήγετο ὅτι τὸ χρέος τῆς μονῆς μετὰ τοῦ τόκου ἀνέβαινε μέχρι τοῦ 1824 εἰς γρόσια 24429 : 35/40, ἐπλήρωσαν οἱ πατέρες μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου γρόσια 22242 : 7. ἔμειναν καὶ τῷ χρεωστοῦσε κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος γ. 2187,20. (Σημειωτέον ὅτι ὅλα τὰ ἐγγραφα τῆς μονῆς περὶ τοῦ χρέους τούτου ἀπωλέσθησαν... ἐν καιρῷ τοῦ Ἰμβραήμ ὡς ἀναφέρει ἡ ἐπισυναπτομένη ἔκθεσις τοῦ καθηγουμένου τῆς μονῆς Γαβριήλ, τῆς 12-2-1838). Τὸ ἕτερον χρέος ἐκ 500 γροσίων ἐδανείσθησαν κατὰ τὸ 1828 ἀπὸ τοὺς Ἀντώνιον καὶ Εὐδοκίαν Μπαστέος μὲ τόκον 10^ο/_ο. Οἱ δανεισταὶ ζητοῦσι νὰ πληρωθοῦν μὲ 2¹/₂ γρόσια τὴν δραχμὴν καὶ ἐδῶ ὑπάρχει ἡ διαφορὰ μὲ τοὺς μοναχοὺς».

Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου δι' ἀπαντήσεώς τῆς (7 Ἰουνίου 1838) ἐξ Ἀθηνῶν δὲν ἐπιτρέπει τὴν πληρωμὴν τῶν ἀπατηήσεων τοῦ Π. Μιχάλου. Πλὴν τούτων οἱ μοναχοὶ ἐζήτησαν κατὰ καιροῦς τὴν ἄδειαν ἐκποιήσεως κτημάτων τῆς Μονῆς διὰ νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τμημάτων αὐτῆς. Οὕτω, δι' αἰτήσεως τῆς 1ης Μαΐου 1838 ἐκ Βουλκάνου ζητοῦν «ἄδειαν περὶ ἐκποιήσεως χέρσων καὶ ἀνωφελῶν γαιῶν τῆς Μονῆς» καὶ ἀνοικοδόμησιν τμήματος αὐτῆς.

Εἰς ἕτερον δὲ φάκελλον ὑπάρχει «Κατάστιχον ἢ ὑπολογισμὸς τῶν ἐξόδων κλπ. τῆς νέας οἰκοδομῆς τῆς διατηρουμένης ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βουλκάνου, τοῦ ἡμίσεος δηλονότι περιτεχίσματος καὶ τῶν δύο καταλυμάτων των διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ κατάλυσιν τῶν ξένων διαβατῶν».

Τὸ κατάστιχον τοῦτο ὑπογράφουν ἐν Βουλκάνῳ τὴν 26 Ἰουλίου 1838 «οἱ ἀρχιτέκτονες Μαστρογιαντζῆς Λαγαδινός², Μαστροσπύρος Διμιτζανί-

1. Τὰ πρακτικὰ τῆς δημοπρασίας ταύτης εὐρίσκονται εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, Φάκελλον Μοναστηριακῶν τοῦ ἔτους 1838.

2. Ἡλίας Κυριακόπουλος Λαγαδινός κτίστης ἐν Τριπόλει μαρτυρεῖται ἐξ ἐγ-

της *Μαστρονικόλας Ζιγοβιστιανός*» και ἐκ μέρους τῆς μονῆς «ὁ καθηγούμενος *Γαβριήλ*».

Εἰς ἕτερον φάκελλον τοῦ 1850 ὑπάρχει λεπτομερῆς ἀναγραφή τῆς δαπάνης διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῆς Μονῆς ἀπὸ τοῦ 1838—1849. Πλήθος ἄλλων ἐγγράφων ἀναφέρεται εἰς δημοπρασίας καὶ ἐνοικιάσεις κτημάτων καὶ ἀποθηκῶν αὐτῆς.

Φαίνεται ὅτι αἰτήσεις πρὸς χορήγησιν ἀδείας πωλήσεως κτημάτων ὑπεβάλλοντο συχνά, διὰ τοῦτο ἀναγκάζεται ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργὸς τὴν 28 Αὐγούστου 1848 νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Νομάρχην Μεσσηνίας σχετικὴν αἴτησιν τῶν μοναχῶν μὲ τὴν παρατήρησιν νὰ ἐξετάσῃ λεπτομερῶς «διότι δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ ὑποθέσωμεν μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος ὅτι τὰ τῆς μονῆς δὲν διέπονται οὔτε οἰκονομῶνται ὡς φαίνεται προσηκόντως καὶ διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ βελτιοῦται ἡ κατάστασις τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος μονῆς οἱ πατέρες προτείνουναι ἐλάττωσιν τῆς περιουσίας της διὰ τῆς ζητούμενης ἀπαλλοτριώσεως ἀκινήτων κτημάτων».

Εἰς νέαν δὲ ἐγκύκλιον τῆς 29 Αὐγούστου 1849 τοῦ Ὑπουργείου πρὸς τὸν Νομάρχην Μεσσηνίας, ὁ Ὑπουργὸς πλὴν τῶν ἄλλων, σχετικῶς μὲ τὰς εἰσπραξείας ἐνοικίων τῶν 21 ἐργαστηρίων μέχρι τοῦ 1847, γράφει: «τῆς κακῆς διαχειρίσεως ἢ μᾶλλον τῆς καταχρήσεως τοῦ μοναστηριακοῦ συμβουλίου οὕτως ἐξελεγχομένης ὑμέτερον καθῆκον εἶναι νὰ ἐνεργήσητε τὰ πρὸς τὴν θεραπείαν καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀποζημίωσιν τῆς μονῆς, οὐχ ἦττον ἢ τὸ πρὸς τιμωρίαν τῶν κακῶς διαχειριζομένων τὴν ἐμπειπιστευμένην εἰς αὐτοὺς ἐθνικὴν μοναστηριακὴν περιουσίαν πρὸς σωφρονισμόν μὲν αὐτῶν πρὸς παραδειγματισμόν δὲ τῶν ἄλλων».

Διὰ τὴν τοιαύτην ὅμως κατηγορίαν διαμαρτύρονται δι' ἐγγράφου τῶν τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1849 ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ σύμβουλοι τῆς Μονῆς ἀναγράφοντες «ὅτι διὰ τὴν ἀπειρίαν τοῦ συμβουλίου δὲν ἐσημειοῦντο εἰς τοὺς ἐτησίους ἰσολογισμοὺς τὰ ἐτήσια ἐνοίκια κλπ.».

Ἡ διαμάχη Νομάρχου Μεσσηνίας πρὸς τὸ συμβούλιον τῆς Μονῆς συνεχίζεται διότι κατὰ τὸ 1852 ὁ Νομάρχης στέλλει πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐκκλησιαστικῶν ἀντίγραφον διαταγῆς περὶ τῶν ἐν Καλαμαῖς ἐργαστηρίων τῆς διατηρουμένης Μονῆς Βουλκάνου, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε πρὸς τὸ συμβούλιον αὐτῆς «διὰ νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὴν ἄτακτον διαχείρισιν τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐν Καλαμαῖς ἀποθηκῶν τῆς μονῆς».

Μετὰ τόσου ἐνδιαφέροντος ἐγένετο ἡ παρακολούθησις τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως αὐτῆς ὥστε, κατὰ τὸ ἔτος 1853, ὁ Νομάρχης, δι' ἀναφορᾶς τοῦ τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1853 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐκκλησιαστικῶν

γράφου τοῦ 1822. Βλ. Γ. Γ. Λαδᾶ, Ὁ Συλλέκτης, Περιοδικὸν Ἱστορίας, Βιβλιογραφίας, Καλλιτεχνίας, τεύχος 1 (1947) σ. 20.

ἀναφέρει λεπτομερῶς τὰ ἀφιερῶματα κατὰ τὰς πανηγύρεις τῆς 15 καὶ 23 Αὐγούστου ἐν Βουλκάνῳ καὶ ἐν Νησίῳ.

Οὕτω, ἐν μὲν τῷ Βουλκάνῳ κατὰ τὴν 15, ἀφιέρωσαν «60 ὄκ. κηροῦ, 30 ὄκ. λιβάνι, 100 ὄκ. λάδι, 14 βόες, 2 ἵπποι, 1 πῶλος, 27 φορέματα, 19 ὑποκάμισα, 5 κοντογούνια χρυσοκέντητα γυναικεῖα, 1 γιλέκο γυναικεῖο βελουδένιο, 14 μπόλια χωρικά ἀνδρικά, 142 πήχεις ὕφασμα χωρικόν, 8 ζεύγη ζώνων γυναικείων ἀργυρῶν, ἤτοι ὀκτάδες 1½, διάφορα περιδέραια ἀργυρῶ γυναικεῖα δράμ. 200, ἓνα σταυρὸν χρυσοῦν γυναικεῖον δράμ. 3 καὶ μετρ. 666, 15 δρχ.». Ἐν Νησίῳ δέ, τὴν 23 Αὐγούστου, ἀφιέρωσαν: «φουστάνια, φορέματα ἀνδρικά κλπ. καὶ 122 ὄκ. κηροῦ, 85½ ὄκ. λιβάνι, 533,53 δρχ., πέντε βόες, πέντε πρόβατα καὶ δύο ζεύγη ἀσημοζούναρα, τρία ἀσημόπαιδα καὶ ἐν γιορντάνι ἀργυροῦν, τὰ ὅποια ζυγισθέντα ἀνέβαινον εἰς $\frac{300}{400}$ εἶναι δὲ καθαρὸς ἄργυρος».

Τὸ ἀκριβὲς τῆς ὥς ἄνω καταστάσεως βεβαίῳ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του «Τὸ Συμβούλιον ὁ ἡγούμενος Βησαρίων, Σαμουήλ Ἰγνατίος».

Ἐνίοτε ὅμως ἐκ τῶν ἀναθημάτων μέρος διετίθετο καὶ διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων. Ἐκ τίνος δημοσιεύματος τῆς ἐφημερίδος «Μεσσηνία»¹ τῶν Καλαμῶν μανθάνομεν ὅτι «Ἡ μονὴ τοῦ Βουλκάνου τῇ προτροπῇ τοῦ Νομάρχου Κ. Μπουρζουκίδου, ἐδωρήσατο ὑπὲρ τῶν ἐνταῦθα Κρητικῶν οἰκογενειῶν ἀρκετὰ ἐνδύματα ἐκ τῶν ἀφιερωθέντων. Ἐπειδὴ δὲ τινα εἶναι χρυσοκέντητα ἀπεφασίσθη νὰ πωληθῶσι καὶ τὸ ἐκπλειστηρίασμα νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν συντήρησιν καὶ ἀγορὰν φορεμάτων χρησίμων εἰς τὰς Κρητικὰς οἰκογενείας».

Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουν τὰ ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς πιέσεις τῶν μοναχῶν ἐκ μέρους διαφόρων ληστῶν.

Κατὰ τὸ 1836 οἱ λησταὶ Δημαρᾶς, Φάβιος καὶ Πουλακίδας ἐλήστευσαν τὴν Μονήν. Ὡς ἐξῆς δὲ καταγγέλλει τὸ γεγονός τοῦτο ὁ ὑπὸ τὰ ἀρχικά Α. Μ. ἀπευθυνόμενος εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σωτήρ» τῆς 26 Νοεμβρίου 1839 (ἔτος Γ' φύλλ. 31 σ. 4).

«Ἐν Νησίῳ Μεσσηνίας, 14 Νοεμβρίου.

Καταχωρήσατε παρακαλῶ, Κύριε Συντάκτα τοῦ Σωτήρος, εἰς τὴν πατριωτικὴν ἐφημερίδα σας ὅτι κατὰ τὴν 8 τοῦ ἰσταμένου περὶ τὸ μεσονύκτιον, ὀκτὼ λησταί, ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν φυγῶδικον ληστὴν Δημαρᾶν, παρεβίασαν τὴν θύραν ἐνὸς τῶν κελλίων τοῦ κατὰ τὴν πόλιν Νησίου τῆς Μεσσηνίας μετοχίου τῆς μονῆς τῶν Βουλκάνων καὶ ἐφώρμησαν ἀπροσοκῆτως κατὰ τοῦ ἐν αὐτῷ διανυκτερεύοντος προηγουμένου Χρυσάνθου, τὸν

1. Τοῦτο ἀνεδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημ. Ἀθηνῶν «Ἀδῆ» 1867 ἔτος I ἀριθμὸς φ. 2021 τῆς 28 Σεβρίου σ. 3.

δοποιον ἄφ' οὗ διὰ πολλῶν ἐπὶ πολὺ φοβήτρων ἠπειλήσαν, τὸν ἤρπασαν δύο περίπου χιλιάδας δραχμὰς καὶ ἀνεχώρησαν. Ἴδου ἡ ἀσφάλεια τὴν ὁποίαν ἔχωμεν ἐνταῦθα! Οἱ λησται ἐτόλμησαν μὲ ἀφοβίαν καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας ταύτης! Ἴδου τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀδιαφορίας τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας μας καὶ τῆς μεγάλης ἐπιεικείας τῶν ἐν Καλάμαις δικαστῶν καὶ τοῦ Ἐισαγγελέως μας!...».

Βραδύτερον ὅμως ἀπεδόθησαν κατηγορίαὶ ὅτι δῆθεν ἡ Μονὴ Βουλκάνου ἀπετέλει φωλεὰν ληστῶν καὶ ὅτι οἱ ἐν αὐτῇ μοναχοὶ ἦσαν «κλεπταπάδοχοι» καὶ παρ' αὐτῶν «ἐτροφοδοτοῦντο λησται καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐφωδιάζοντο καὶ μάλιστα μὲ ὄπλα».

Διὰ τὴν κατηγορίαν αὐτὴν διαμαρτύρονται οἱ μοναχοὶ καὶ δι' ἀναφορᾶς τῶν ἐκ τοῦ Βουλκάνου, τὴν 6 Ἀπριλίου 1840, μεταξὺ τῶν ἄλλων γράφουν: «Οἱ πατέρες τῆς μονῆς οὐδέποτε συνεννοήθησαν μετὰ τῶν ληστῶν ἐπ' οὐδεμιᾷ κακουργίᾳ, οὐδὲ ἔδωκαν τὴν τροφήν καὶ τὰ ὄπλα δι' αἰσχροκέρδειαν, εἰμὴ μόνον ἀπὸ πολὺν καταναγκασθέντες φόβον. Ἐβλεπον γὰρ πόλεις καὶ χωρία καταπατούμενα, ληστευόμενα, τιμωρούμενα καὶ οὐδένα τὸν ἀνθιστάμενον ἐφοβήθησαν δὲ φόβον μέγαν ὑπέστημεν γὰρ ἐν τοιοῦτον κατὰ τὸ 1836 ἔτος παρὰ τῶν ληστῶν Δημαρᾶ καὶ Πουλακίδα ὅτε ἐν Νησίῳ ὁ τότε σύμβουλος τῆς μονῆς Χρῦσανθος καὶ ἐληστεύθη καὶ ἐβασανίσθη καὶ ἀπέθανε....Καὶ ὅτι τελευταῖον εἰδοποιήσαμεν τὴν ἐμφάνισιν τῶν ληστῶν ἐν τοῖς ὄρισις τῆς μονῆς...καὶ σχεδὸν ἐδώκαμεν σχέδιον πρὸς τὰς ἀρχὰς περὶ συλλήψεως ληστῶν ὅπερ ἐὰν ἐγκαίρως ἐνεργεῖτο, ἐσυλλήπτοντο καὶ ἐξωλοθρεύοντο οἱ λησται...Οἱ μὲν λησται κατανοήσαντες τὴν ἡμετέραν πρὸς τὰς ἀρχὰς εἰδοποίησιν δὲν ἐπλησίασαν τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν μονὴν...ἀλλ' ἐκακοποιήθημεν καὶ ἡμεῖς ἔνεκα τῆς εἰδοποιήσεως. Ἐνεδρεύσαντες γὰρ εἰσῆλθον εἰς τὴν μονὴν τὴν 4 Μαρτίου, ἐλήστευσαν καὶ ἔδειρον καὶ ἐκακοποίησαν ἡμᾶς ἀνηλεῶς. Εἰ γὰρ καὶ τρεῖς ποιμένες τῆς μονῆς ἀπῆλθον μετὰ τῶν ληστῶν τί πρὸς ἡμᾶς; Οὔτε ἡδέως οὔτε προτροπῇ ἀπῆλθον ἡμετέρα ἀλλὰ αἰσχροκερδεῖας χάριν καὶ κακοηθείᾳ κινούμενοι».

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐστάλη εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἐνήργησεν ἀνακρίσεις ὁ Διοικητὴς τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον μεταβατικῶν σωμάτων Κ. Μ. Δεληγιώργης. Οὗτος ὑπέβαλε μετὰ τῶν ἀνακρίσεων καὶ ἔκθεσιν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Β. Γραμματεῖαν εἰς Ἀθήνας, τῇ 16 Ἀπριλίου 1840 ἐκ Κυπαρισσίας.

Βραδύτερον, κατὰ τὸ 1851, οἱ μοναχοὶ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῶν ληστῶν, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἀναφορᾶς τῆς 4 Μαΐου 1851 τῶν μοναχῶν τοῦ Βουλκάνου πρὸς τὸ Ἐπαρχεῖον Μεσσηνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρουν ὅτι «τὴν 3ην ἰσταμένου μηνὸς ὧραν 10 μ. μ. παρουσιάσθη διαβαίνων ὁ εἰρημένος ἀρχιληστής (Δημαρᾶς) κατὰ τὴν θέσιν Παρακλάδιον, τὸν συνέλαβον οἱ ποιμένες Γεώργιος Τριπυλιότης, Βασίλειος Κατζικαρόγαμπρος, Γεώργιος Λα-

χανῶς καὶ Κωνσταντῆς Μητρόπουλος, Δήμος Μακροννηώτης καὶ Πανάγος Γεωργακόπουλος».

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ τῶν μοναχῶν διαβιβάζεται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου Μεσσηνίας τὴν 9 Μαΐου 1851 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν «περὶ ἐκφράσεως ἐδαρεσκείας πρὸς τοὺς πατέρας τῆς μονῆς τοῦ Βουλκάνου». Ἡ ἐκτέλεσις ἀνατίθεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐκκλησιαστικῶν.

Γενικῶς τὰ ἔγγραφα τοῦ ὑπ' ἀριθ. 396 φακέλλου Μοναστηριακῶν τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους παρέχουν ἀρκετὰς καὶ σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Βουλκάνου.

ΑΙ ΚΑΤΑ ΚΑΙΡΟΥΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥΣΑΙ

Ἡ προσπάθεια τῶν μοναχῶν πρὸς οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Μονῆς συνεχίζεται καὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος, κυρίως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ἐγγράφου ἀπανταχούσης τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1851 τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης Ἀνθίμου¹, διὰ τῆς ὁποίας δηλοποιεῖ εἰς τοὺς ἀρχοντας καὶ δημογέροντας τῆς περιοχῆς ὅτι ἀφίκετο ἐν Σμύρνῃ, ὡς ἀντιπρόσωπος παρὰ τῷ μετοχιῷ ἐκ μέρους τῆς ἱερᾶς Μονῆς Βουλκάνου, ὁ ἱερομόναχος Ἀγάπιος με συνοδὸν τὸν ἱερομόναχον Γρηγόριον, καὶ προτρέπει ἵνα μετὰ προθυμίας προσφέρωσιν εἰς τὸ μετόχιον πᾶσαν συνδρομὴν καὶ ἐλεημοσύνην.

Ὁ Ἀγάπιος διαμένων εἰς Σμύρνην προσεκλήθη ἐγγράφως τὴν 23 Νοεμβρίου 1853 ὑπὸ τῆς ἐφορίας τοῦ Παρθεναγωγείου τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς ὅπως παραστῇ τῇ 25 ἰδίου μηνὸς ἐν αὐτῷ, ἐορτάζοντι τὴν μνήμην τῆς πανσόφου Ἀγίας Αἰκατερίνης «ἵνα συνεργήσῃ εἰς τὴν νοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κορασίων μετὰ τὴν συνήθη περὶ τὰ καλὰ ἐλευθεριότητά του»².

Εἰς Σμύρνην παρέμεινε μέχρι τοῦ 1854, ὅτε ἔνεκα τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἔφυγε καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Βουλκάνου³. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο καθηγούμενος τῆς ἱερᾶς Μονῆς Βελανιδιάς⁴, εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ὁποίας ἀνευρέθη ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἀπανταχοῦσα τοῦ 1851, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει κατὰ τὴν εἰς Μ. Ἀσίαν παραμονὴν του παρὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ σεβασμιωτάτου ἀγίου Γέροντος Ἐφέσου. Ὁ Ἀγάπιος ἀπέθανε τῷ 1861 εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν.

Η ΑΠΑΝΤΑΧΟΥΣΑ

Τιμιώτατοι ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, κ[αί] πρόκριτοι καὶ λοιποὶ πάντες ἐλλογημένοι Χριστιανοί, οἱ διατελοῦντες ἐν ταῖς ἐφεξῆς πόλεσι καὶ κωμο-

1. Ἱεζεκιήλ τοῦ ἀπὸ Βελανιδιάς, ἔνθ' ἀν. σ. 30-31.

2. Αὐτόθι σ. 32.

3. Πρβ. Αὐτόθι σ. 31.

4. Δ. Δουκάκη, ἔνθ' ἀν. σ. 304. Ὁ Ἀγάπιος εἶχε καὶ ἀνεψιὸν μοναχὸν ἐν τῇ Μονῇ Βελανιδιάς, τὸν Καλλίστρατον Σπηλιωτόπουλον, σπουδάσαντα ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ Σμύρνης. Βλ. Ἱεζεκιήλ, ἔνθ' ἀν. σ. 14.

πόλεις, ὄλον Μαγνησίας¹, Ἀκχισαρίον², Περγάμου³, Χασαμπά⁴, Νέων Φωκῶν⁵, Μελεμενης⁶ καὶ Βρουύλλων⁷ κ[αί] ἐν τοῖς πέριξ αὐτῶν χωρίοις

1. Πρόκειται περὶ τῆς Μαγνησίας τῆς πρὸς Σιπύλῳ, ἣτις ὑπῆρξε σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ ὁποίου τὸ ἐμπόριον ἦτο εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ κάτοικοι ἦσαν μετανάσται κυρίως ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770. Βλ. Π. Κοιτογιάννη, Ἡ Ἑλληνικότης τῶν Νομῶν Προύσης καὶ Σμύρνης, Ἀθῆναι 1917 σ. 126-127. Περὶ καταστάσεως τῶν κατοίκων τῆς Μαγνησίας ἐδημοσιεύθη ἐκθεσις τοῦ ἱατροῦ Χ. Δασκαλάκη εἰς τὸ περιοδικὸν Σμύρνης «Ὀμηρος» 1874 σ. 471 κ. ἐξ. Πβ. καὶ Σ. Ἀντωνόπουλον, Μικρὰ Ἀσία, Ἀθῆναι 1907 σ. 163-166.

2. Ἡ κοινότης Ἀκχισαρίου (Ἀξαρίου, τουρκ. Ἀκ-Χισάρ)—ἡ παλαιὰ πόλις Θυάτειρα—κειμένη εἰς τὸ ἐδωτερικὸν τῆς χώρας ὑπήγετο εἰς τὸν νομὸν Σμύρνης. Αὕτη εἶχε μεγάλην βιομηχανίαν ταπήτων καὶ ἠριθμεί 7000 κατοίκων πολλοὶ τῶν ὁποίων κατήγοντο ἐκ Κυθέρων. Διετῆρει σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτων καὶ τὰ τέκνα τῶν Τούρκων διὰ νὰ μάθουν ἀνάγνωσιν. Βλ. Π. Κοιτογιάννη, ἐνθ' ἄν. σ. 60, 124-125. Γ. Λαμπάκη, Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἐν Ἀθήναις 1909 σ. 324.

3. Ἡ πόλις καὶ ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ αὐτῆς μετὰ τὴν ὑποταγὴν εἰς τοὺς Τούρκους ἀπώλεσεν κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν χριστιανικὸν τῆς πληθυσμὸν, διότι ἄλλοι τῶν χριστιανῶν ἔφυγον καὶ ἄλλοι ἐξισλαμίσθησαν. Κοινότης ἑλληνικὴ ἤρχισε νὰ ἐμφανίζεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, διὰ δὲ τῆς μεταναστεύσεως Ἑλλήνων ἐκ Πελληνήσου, Ἡπείρου, Μακεδονίας, Λέσβου καὶ Χίου ἐνισχύθη ὥστε μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡ κοινότης ἔφθασε τὰς 8000 ψυχάς. Βλ. Π. Κοιτογιάννη, ἐνθ' ἄν. σ. 99-100.

4. Ἡ λ. εἶναι ἀραβικὴ (τουρκ. Kasaba) δηλοῦσα κωμόπολιν. Πολὸν τόπον περπάτησα χωρὰ καὶ κασαμπάδες, ἀναφέρει στίχος ἐκ δημῶδους Ἰσματοῦ τοῦ Παγγαίου. Ἡ περιφέρεια ἦτο ἐν ἀρχῇ κτήμα Ἑλληνος ὁ ὁποῖος ὀνομάζετο Γιάννης, διὸ καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν κώδικα τοῦ Ὄθωμανικοῦ δικαστηρίου ὑπὸ τὸ ὄνομα Τουργούτου Γιάννη Κασαμπά. Βλ. Ν. Τσολοζόγλου, Μονογραφία περὶ Κασαμπά, Ἐστροφάνης 6 σ. 418-213, 438-495, 521 κ. ἐξ. Πβ. Λαογραφία 2 (1910) σ. 132. Ἐκκλησιαστικὸς ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν Ἐφέσου. Βλ. Σ. Ἀντωνοπούλου, ἐνθ' ἄν. σ. 167-168. Ἡ πόλις κεῖται ἀνατολικῶς τῆς Σμύρνης καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μαγνησίας. Περὶ τῆς ἑλληνικῆς συνοικίας τῆς πόλεως ὁ Γερμανὸς Stark (ἐν Nach dem Griechischen Orient, Heidelberg 1874 σ. 250) γράφει ὅτι ἐπισκεφθεὶς τὴν πόλιν διεπίστωσεν ὅτι αὕτη παρουσιάζει μίαν εὐάρεστον μετάβασιν πρὸς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν πβ. καὶ Π. Κοιτογιάννη, ἐνθ' ἄν. σ. 129. Γ. Βαλέταν, Σελίδες ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἱστορίαν τῆς Σμύρνης, Μικρασιατικὰ Χρονικά 9(1930) σ. 233-234 σφμ. 67. Γενικώτερον βλ. Ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου Ζαχοπούλου, Ἱστορικαὶ σελίδες περὶ τῆς ἐν Κασαμπᾷ ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς κοινότητος 1625-1922 καὶ σημειώσεις τινεὶς περὶ τῶν ἐν Ἀχμετλή καὶ Ὀργανλή ὁμογενῶν κοινοτήτων, Ἀθῆναι 1934.

5. Κοινότης ἀπέχουσα τρεῖς περὶ τοὺς ὄρας τῆς παραλλῆλας ἀριστερὰ τοῦ εἰσπλέοντος τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης, ἰδρυθεῖσα κατὰ τὸν 13 αἰῶνα ὑπὸ Ἑλλήνων τῆς παλαιᾶς Φωκαίας, διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν στρωμάτων στυπτηρίας. Αὕτη εἶχεν 7000 Ἑλληνας. Βλ. Π. Κοιτογιάννη, ἐνθ' ἄν. σ. 98-99, Σ. Ἀντωνοπούλου, ἐνθ' ἄν. σ. 152. Felix Sartiaux, L'archéologie française en Asie Mineure et l'expansion Allemande, les fouilles et le lac de Phocée, Paris 1918 σ. 49, 52.

6. Συνοικισμὸς ἰδρυθεὶς ὑπὸ Ἑλλήνων καταφυγόντων ἐκεῖ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλώφ. Βλ. Α. Ν. Διαμαντοπούλου, Ὁ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, Μικρασιατικὰ Χρονικά, Ἀθῆναι 1(1938) σ. 30.

7. Ἡ παλαιότερα ὀνομασία ἦτο Βουρλά, τὰ. Ὁ τύπος οὗτος διετηρήθη εἰς τὴν

τῆς Θεοσώστου ἐπαρχίας τοῦ πανσεβάστου ἡμῶν ἁγίου Γέροντος Ἐφρέσου¹,
 χάρις εἴη ὑμῖν ἅπασι, κ[αί] εἰρήνη παρὰ Θεοῦ παρὰ δὲ τῆς αὐτοῦ Σεβα-
 σμιότητος καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος εὐχῆ, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Ὅτι
 ἡ ἐλεημοσύνη τὰ πρωτεῖα ἔχει τῶν λοιπῶν ἀρετῶν. μαρτυρούμενόν ἐστιν

ὀνομασίαν τῆς Σχολῆς Βουρλῶν. Βλ. *N. E. Μηλιώρη*, Βουρλά καὶ Βουρλιῶτες, *Μικρασιατικὰ Χρονικά*, Ἀθῆναι 2(1939) σ. 425. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Βρυούλων ἰδρυ-
 θεῖσα πρὸ 300 ἐτῶν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παραλίας εἶχε λαμπροὺς ἀμπε-
 λῶνας καὶ ἦτο ἐκ τῶν προοδευτικωτάτων ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μ. Ἀσίας. Λί
 ἐκκλησιαί καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐτυχον πάντοτε ἰδιαίτερας προσοχῆς. Βλ. *Π. Κοντο-
 γιάννη*, ἐνθ' ἄν. σ. 92-93. Οἱ πρῶτοι ἰδρυταὶ αὐτῆς ἦσαν τεσσαράκοντα ἐργάται ἐκ
 Κλαζομενῶν Νάξου. Βλ. *Κυρίλλου Φύλλα*, Ἀπομνημονεύματα κληρικοῦ, *Μικρασιατικὰ
 Χρονικά* 2(1939) σ. 127. Μετὰ ταῦτα ὅμως μετέκρησαν πολλοὶ Πελοποννήσιοι, Λακεδαι-
 μόνιοι ἐκ Βουρλά καὶ Ἀρχαῖδες. Ἡ πόλις ἐκτίσθη ἐπὶ ἑπτὰ λόφων καὶ περιελάμβανε
 τὰ *Δύο Μυλαράκια*, τὸν *Τουρκομαχαλά*, τὸν *Σειρᾶ Μαχαλά*, τοὺς *Λέκα Μύλους*, τὸν
Γιακᾶ, τὸν *Ἅγιον Γεώργιον* καὶ τὸν *Ἅγιον Γεώργιον τῶν Ἀρφανῶν*. Εἰς τὸ ὕψωμα
 τῆς τελευταίας ταύτης συνοικίας ὑπῆρχεν ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸν
 ὁποῖον ἡ παράδοσις θέλει ὡς τὸν πρῶτον ναὸν τὸν ὁποῖον ἔκτισαν ἐκεῖ οἱ κατα-
 τρεγμένοι πρόσφυγες τοῦ Μοριά. Βλ. *N. E. Μηλιώρη*, ἐνθ' ἄν. σ. 431, 435-436. Μία
 ἀπὸ τὰς παλαιὰς συνοικίας τῆς πόλεως ἦτο καὶ ὁ *Μανιὰτ Μαχαλάς* (συνοικία *Μανια-
 τῶν*). Βλ. *Π. Κοντογιάννη*, Γεωγραφία τῆς Μ. Ἀσίας Ἀθῆναι 1921 σ. 309-310. Τὰ
 ἔθιμα τῶν κατοίκων ἦσαν ὅμοια πρὸς τὰ τῆς Πελοποννήσου. Βλ. *Κ. Ἰατρίδου*, Μο-
 νογραφία περὶ Βουρλῶν, Περιοδ. *Ξενοφάνης* τόμ. 3 σ. 492-524, 539-550. Ἡ ἰδρυσις
 τοῦ πρώτου σχολεῖου Βουρλῶν ὠφείλετο εἰς τὸν ἐκ Μονεμβασιάς ἔμπορον ἐν Σμύρῃνῃ
 Χατζηνικολῆν Χρυσογιάννην ὅστις καὶ εἰς τὴν πατρίδα του συνέστησε καὶ διετήρει
 σχολεῖον. Βλ. *Μ. Γεδεῶν*, Χρονικά Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας σ. 211. Ἀξιολογημένον
 ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ 1760 ἰδρυθεῖσα Ἀναξαγόρειος Σχολὴ Βουρλῶν. Ἐκκλησια-
 στικῶς ὑπήγετο εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου. Βλ. *Σ. Ἀντιανοπούλου*, ἐνθ' ἄν. σ. 158 -
 159. *N. E. Μηλιώρη*, Ἀναξαγόρειος Σχολὴ Βουρλῶν, *Μικρασιατικὰ Χρονικά* 3 (1940)
 172-201—Λαογραφικὰ Βουρλῶν, *Αὐτόθι* σ. 356-367. *Γερμανοῦ Περιηγητοῦ*, *Ἐντυπώ-
 σεις*. Ὁ Ἕλλην ἐν Μ. Ἀσίᾳ, Ἐφημερὶς «Κλειῶ» 1883 φύλλ. 1123. Περὶ τῶν ἐν
 Σπάρτῃ Βουρλῶν βλ. *Νίδα* (Δασκαλάκη), Τὰ τοπωνυμικά μας. Βουρλιᾶς, *Σπαρτια-
 τικὰ Χρονικά* 2 (1938) τεύχ. 13 σ. 5. τεύχ. 16 σ. 8. *Κ. Ρωμαίου*, Τί σημαίνει τὸ
 ὄνομα Βουρλιᾶς, *Αὐτόθι* τεύχ. 14 σ. 6 καὶ 1939 τεύχ. 19 σ. 8-9. *Α. Κ.* Τὸ ὄνομα
 Βουρλιᾶς. *Αὐτόθι* τεύχ. 17 σ. 6. *Α. Ι. Π.* Βουρλά καὶ ὄχι Βουρλιᾶ, *Αὐτόθι* τεύχ. 20
 σ. 7: Πρβ. *Κ. Ἄμιατον*, Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Χίου, *Ἀθηνα* 27 (1915)
 Λεξ. Ἀρχ. 47.

1. Ἐπίσκοπος Ἐφέσου ἦτο ὁ Ἀνθίμος Γ' (1845-1853). Πλήρη ἐπισκοπικὸν κα-
 τάλογον Ἐφέσου βλ. ὑπὸ *Γ. Ι. Κονιδάση*, *Θρησκευτικὴ καὶ Χριστιανικὴ Ἐγκυκλο-
 παιδεία* 3 (1940) σ. 763 α-β ἐνθα καὶ σχετικὴ περὶ Ἐφέσου βιβλιογραφία. Ὁ μητρο-
 πολίτης Ἐφέσου πρῶτος προσετέθη τῷ 1776 ὡς Β' τῆ τάξει μητροπολίτης τοῦ Οἰκ.
 Θρόνου, ὅτε ὁ κατὰ τὸ 1741 θεοπισθεὶς *γεροντισμὸς* μετερρρυθμίσθη διὰ τῆς προσ-
 θήκης αὐτῶν μὴ πλησιοχώρων εἰς ΚΠ. μητροπολιτῶν. Διὰ τοῦ *γεροντισμοῦ* πε-
 ριορίζετο ἡ δύναμις τοῦ Πατριάρχου καὶ ηὔξανετο ἡ δύναμις τῆς Συνόδου. Διετη-
 ρήθη ἐν ἰσχύϊ ὁ θεσμὸς μέχρι τοῦ 1859. Πλεῖονα βλ. *Ε. Πατελάκη*, *Γεροντισμὸς*
 ἐν *ΜΕΕ* (Πυρσοῦ) τόμ. 8 σ. 252γ-253αβ, ἐνθα καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

ὑπὸ τῶν Ἀγίων Γραφῶν¹, διότι αὕτη λυτροῦται ψυχὴν ἐκ θανάτου κα[α] καλύπτει πλήθος ἁμαρτιῶν², κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ γενομένη εἰς θείους ναοὺς καὶ ἱερὰ μοναστήρια, ὅπου ἀενάως δοξάζεται ὁ Θεός, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς³. Ἔστω τοίνυν γνωστὸν πᾶσιν ὑμῖν, ὅτι κατὰ τὴν Θάωμην κείται βασιλικὸν καὶ σεβασμὸν μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Βουλκάνου, ὅπερ ἐκ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου σεσαθρωθὲν καὶ κατατηγαν εἰς ἐνδειαν ἄκραν, εἰς χρέος ὑπέρογκον καθυπεβλήθη. Ἔνεκα τούτου δεδώκαμεν τὴν ἀρχιερατικὴν ἡμῶν ἄδειαν τῷ πανοσιωτάτῳ ἀγίῳ προηγούμενῳ τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, Κυρίῳ Ἀγαπίῳ⁴, ἵνα περιέλθῃ τὰς εἰρημένας πόλεις, κομποπόλεις καὶ τὰ πέριξ αὐτῶν, ἀπὸ τὴν πρώτῃν τρέχοντος μηνὸς Ἰανουαρίου 1852 μέχρι τέλους Ἰουλίου⁵ μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ τὴν συνάξιν ἐλέη τῶν ἐβλογημένων Χριστιανῶν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ὑπερόγκων χρεῶν⁶, καὶ ἀνακαινίσιν τοῦ μνησθέντος ἱεροῦ Μοναστηρίου, ὄθεν, ὑποδεξάμενοι αὐτὸν ἰλέω τῷ ὄμματι καὶ ἰλαρῷ τῷ προσώπῳ⁷, συνδράμητε αὐτῷ ἕκαστος καθὰ δυνάμειος ἔχει καὶ ὅ,τι παρὰ τοῦ Θεοῦ φωτισθῆ, ἔχοντι προσέτι τὴν ἄδειαν ἐπιτραχήλιον φορεῖν, ἀγιασμὸς ψάλλειν μεθ' ὧν συνεπιφέρει ἀγίων λειψάνων⁸. Οἱ δὲ βοηθοῦντες καὶ ἐλεοῦντες ἔξοιτε ἀπειροπλασίους τοὺς μισθοὺς παρὰ τοῦ μισθαποδότου Θεοῦ⁹, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν.

ἀσπα[ζόμενος]

αωνβ Ἰανουαρίου α' Μαγνησία

Χρῶσαν[θος] [ἀρχιερατι]κὸς ἐπίτροπος τοῦ Σεβ. Γέροντος Ἐφέσου
ἐν Χρ[ιστῷ] εὐχέτης πάντων ἡμῶν.

(Συνεχίζεται)

1. Βλ. σχετικὰ χωρία *Μαθθ.* 6, 1, 9, 13. *Λουκᾶ* 11, 41, 12, 33. *Πράξ.* 9, 39. *Παύλου* πρὸς *Ρωμ.* 12, 8. *Β'* πρὸς *Κορινθ.* 9, 6-9.

2. Ὑπενθυμίζει τὰ σχετικὰ χωρία *Πέτρ.* Α. 4, 8 «σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς προσευχάς, πρὸ πάντων τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενή έχοντες ὅτι ἀγάπη καλύπτει πλήθος ἁμαρτιῶν.» *Ἰακώβ* 5, 20 «γινώσκετε ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλήθος ἁμαρτιῶν».

3. Πρβ. τὸ σχετικὸν χωρίον *Κολοσσ.* 3, 16 «Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς, ὕμνοις, ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν τῇ χάριτι ἄδοντες ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ Θεῷ καὶ Ἐφῆσ. 5, 19.

4. Ἀντὶ Ἰθώμην, κληθεῖσαν οὕτω ἀπὸ τὴν ἀνοσίαν νύμφην Ἰθώμην ἥτις μετὰ τῆς Νεσᾶ εἴρψε τὸν Δία: *Πανοσίου* IV, XXXIII. I., «Ἰθώμην κλωμακόσσαν» ἀποκαλεῖ αὐτὴν ὁ Ὀμηρος (*Ἰλ.* Β. 729). Κατὰ τὸν *Μ. Ἐτυμ.* (ἐν λ. Ἰθώμη): *Θώμη ἡ πόλις. Πλεονασμῶ τῶν Ἰθώμη.* Παρουσιάζεται δὲ ἡ Ἰθώμη καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς *Βελκίας* τοῦ ὁμοίου, κατὰ τὸν *Σ. Λάμπρον*, *ΝΕ* 4 (1907) σ. 146, ἄγνωστος εἶναι ἡ προέλευσις.

5. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ Ἀγαπίου Σπηλιωτοπούλου, περὶ οὗ βλ. ἀν.

6. Ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο Ἰουνίου. Δι' ἄλλης μελάνης ἔχει διορθωθῆ τὸ ν εἰς λ.

7. Βλ. ἀν.

8. Πρβ. *Β' Κορινθ.* 9, 7 «Ἐκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης ἰλαρὸν γὰρ δόξην ἀγαπᾷ ὁ Θεός.

9. Τοῦ νεομάρτυρος Ἠλίας Ἀρδοῦνη καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐκ *Μονεμβασίας*, περὶ ὧν βλ. ἀν.

10. Πρβ. *Μαθθ.* 25, 31-40.